

Turkish and French Students' Perception of Historical Knowledge

Ersin TOPÇU, Amasya University, Faculty of Education, ORCID: 0000-0003-0627-2384

Abstract

History has always been a field that has been emphasized in order for new generations to have the desired mind-set from past to present. At the same time, this purpose may cause states to teach any subject that is contrary to their own interests to their own generations in a different way. For this reason, it is important to determine how students approach the concept of historical knowledge, which encompasses all of them beyond the events that are told to them as true under the name of history. In this study, it is thought that determining the perspectives of Turkish and French students, who are two societies with a common history full of enmity, can make an important contribution to solving problems that have a historical basis or preventing possible problems in the future. The data obtained from the study in which the survey method was used and in which a total of 147 7th grade students (76 Turkish and 71 French) participated were analyzed by descriptive analysis method. When we look at the findings obtained, it can be said that there are significant differences in the perspectives of Turkish and French students on historical knowledge in general. One of the important results of the research is that French students trust historical knowledge much more than Turkish students. As a result of the research, it is suggested that more use of comparative first-hand historical sources in the lessons will positively change the students' perspective on historical knowledge

Keywords: history, perception of historical knowledge, Türkiye, France, 7th grade students

Inonu University
Journal of the Faculty of
Education
Vol 24, No 2, 2023
pp. 771-791
[DOI](#)
10.17679/inuefd.1317079

Article Type
Research Article

Received
19.06.2023

Accepted
20.08.2023

Suggested Citation

Topçu, E. (2023). Turkish and French Students' Perception of Historical Knowledge, *Inonu University Journal of the Faculty of Education*, 24(2), 771-791. DOI: 10.17679/inuefd.1317079

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

History is both interesting and always contested. In a world without heroes to tell what really happened, history is a battlefield between the historian's imagination and reality. In this process, the historian's nationality, mentality, expectations and qualifications are important filters that affect his objectivity. These filters are effective in creating historical knowledge by reshaping the events that the historian considers important from his/her own perspective. This feature of historical knowledge, which is claimed to be reconstructed today, makes its structure, scientificity, objectivity, authenticity and even its usefulness questionable. For this reason, this situation is reinforced by the fact that the same issues are told in different ways in different societies (Armenian issue, colonialism, etc.). History, which is one of the most important factors in determining the foreign policies of states, also affects the way societies view different nations. The fact that the French, who have been on the opposite side of history for hundreds of years, is one of the societies where this difference is felt the most against the Turks has been effective in determining the study group of this research. In history lessons which many controversial issues such as the Crusades, the Armenian matter, the Hatay issue, the War of Independence and Colonialism are handled in different ways, students' perspectives on the others are shaped to a great extent. The problem of the research is "How do Turkish and French secondary school students perceive historical knowledge?"

Purpose

The aim of the study is to reveal how Turkish and French secondary school students make sense of historical knowledge in their minds. The sub-problems are as follows:

- 1.1.1. What do they think about the formation of historical knowledge?
- 1.1.2. What do they think about the objectivity of historical knowledge?
- 1.1.3. What do they think about the reality/accuracy of historical knowledge?
- 1.1.4. What do they think about the usefulness of historical knowledge?

While the societies that make up the states are largely shaped by education, it is thought that determining how history, which is one of the important ideological tools in this process, is perceived can make a significant contribution to solving or preventing historically based problems between the countries.

Method

In the study, survey method and purposive sampling -maximum diversity sampling- method were used among quantitative designs. For this purpose, a total of 147 7th grade students, 76 from Türkiye and 71 from France, which can be considered as upper socio-economic level, were selected as the study group. In order to collect the research data, a 5-point Likert scale questionnaire was prepared by the researcher and applied in the last week of May 2023 after validity and reliability checks. The Cronbach Alpha value was 0.79. Independent-Samples T-Test was used to determine whether there is a statistically significant difference between the two independent groups.

Findings

When the findings are analyzed, it is seen that the country variable causes a significant difference in total scores. It has been determined that the country variable has a statistically significant effect in the data obtained regarding the sub-problem. The data on students thoughts about the objectivity of historical knowledge shows that the country variable had a statistically significant effect. When we look at the average scores, it was determined that the country variable did not have a statistically significant effect on the data obtained on students thinking about the reality/accuracy of historical knowledge. In the data obtained regarding the students thoughts about the usefulness of historical knowledge, it was determined that the country variable had a statistically significant effect.

Discussion & Conclusion

It is seen that Turkish history education has difficulty in making itself accepted compared to French education. It can be said that there are significant differences between Turkish and French students' perspectives on historical knowledge and history in general. It is seen that Turkish history education has difficulty in establishing itself compared to French education. In addition, it is seen that the French rely on their knowledge of history much more than the Turks. The evaluation of a large period of Turkish history from completely opposite perspectives, historical facts changing as governments change and being reflected differently in textbooks can be shown as the reason for this weakness of trust in Turkish students. The evaluation of a large period of Turkish history from completely opposite perspectives, historical facts changing as governments change and being reflected differently in textbooks can be shown as the reason for his weakness of trust in Turkish students.

Türk ve Fransız Öğrencilerin Tarihsel Bilgi Algısı

Ersin TOPÇU, Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi, ORCID: 0000-0003-0627-2384

Öz

Tarih geçmişten günümüze her daim yeni nesillerin istenilen düşünce yapısına sahip olabilmesi için önemle üzerinde durulan bir alan olmuştur. Bu amaç aynı zamanda devletlerin kendi çıkarlarına ters düşen herhangi bir konuyu kendi nesillerine farklı şekilde öğretmelerine sebep olabilmektedir. Bu nedenle yeni nesilleri temsil eden öğrencilerin, kendilerine tarih adı altında doğru diye anlatılan olayların ötesinde hepsini içine alan tarihsel bilgi kavramına nasıl yaklaştıklarının tespiti son derece önemlidir. Bu araştırmada da çoğunlukla düşmanlıklarla dolu ortak tarihe sahip iki toplum olan Türk ve Fransız öğrencilerin tarihe bakış açılarının tespit edilerek tarihsel temeli olan problemlerin çözümlenmesine yardımcı olmak ya da ileride olması muhtemel problemlere şimdiden engel olmak adına sürece katkı sağlamak amaçlanmaktadır. Tarama yönteminin kullanıldığı ve 76 Türk, 71 Fransız olmak üzere toplamda 147 7. sınıf öğrencisinin çalışma grubu olarak belirlendiği araştırmadan elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Elde edilen bulgulara baktığımızda Türk ve Fransız öğrencilerin genel olarak tarihsel bilgiye dolayısıyla tarihe bakış açılarında önemli farklılıkların olduğu söylenebilir. Türk tarih eğitiminin Fransız eğitime kıyasla öğrencilere, kendisini kabul ettirmekte zorlandığı, araştırılan boyutlar dikkate alındığında Fransız öğrencilerin Türklere kıyasla tarihsel bilgiye çok daha fazla güvendikleri araştırmadan elde edilen önemli sonuçlardandır. Araştırma sonucunda karşılaştırmalı olarak birinci el tarihsel kaynakların derslerde çok daha fazla kullanılmasının öğrencilerde tarihsel bilgiye olan bakış açısını olumlu yönde değiştireceği önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: tarih, tarihsel bilgi algısı, Türkiye, Fransa, 7. sınıf öğrencileri

İnönü Üniversitesi
Eğitim Fakültesi Dergisi
Cilt 24, Sayı 2, 2023
ss. 771-791
[DOI](#)
10.17679/inuefd.1317079

Makale Türü
Araştırma Makalesi

Gönderim Tarihi
19.06.2023

Kabul Tarihi
20.08.2023

Önerilen atıf:

Topçu, E. (2023). Türk ve Fransız öğrencilerin tarihsel bilgi algısı, *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(2), 771-791. DOI: 10.17679/inuefd.1317079

Türk ve Fransız Öğrencilerin Tarihsel Bilgi Algısı

Tarih hem zaman hem de geçmişte yaşanmış ya da yaşandığı varsayılan olaylar anlamında her daim ilgi çeken ve üzerinde sürekli spekülasyonların yapıldığı, bilim olduğu dahi yüzlerce yıl tartışılan bir alandır. Hikâyeci tarzda olup bilimselliği sorgulansa da tarih yazıcılığını başlatmasıyla “Tarihin Babası” unvanını alan Herodot, meşhur kitabını yazma nedenini daha ilk sayfalarda şu şekilde izah eder: *“İnsanoğlunun yaptıkları zamanla unutulmasın ve gerek Yunanlıların gerekse barbarların meydana getirdikleri harikalar bir gün adsız kalmasın, tek amacı budur; bir de bunlar birbirleriyle neden dövüşürlerdi diye merakta kalınmasın.”* (Herodotos, 2014: 1). Tarih günümüzde hikâyeci tarihten kanıt temelli araştırmacı bir anlayışa geçmişse de MÖ 5. yüzyılda yaşamış Herodot’un kitabı yazma amacının, günümüzde de tarih için geçerliliğini koruduğunu söylenebilir. Tarih, geçmişte yaşandığı kabul edilen olayları, kuşkuculuğun dinamizmiyle araştıran tarihçinin, gerçekten neyin nasıl olduğunu söyleyecek başrollerin olmadığı bir dünyada adeta sınırsız bir özgürlük ve hayal gücü ile asıl olan arasında mücadelenin geçtiği bir alandır. Bu mücadele Froude’un (1867, s. 1) ifadesiyle: *“Tarih, istediğimiz her kelimeyi heceleyebileceğimiz bir çocuğun harf kutusu gibi geliyor. Sadece istediğimiz gibi harfleri seçip, istediğimiz gibi düzenlememiz ve amacımıza uymayanlar hakkında hiçbir şey söylemememiz gerekiyor.”*

Bu mücadelede tarihçinin milliyeti, yaşadığı dönemi, eğitimi, inancı, düşünce yapısı, beklentileri, dahil olduğu toplum ve kültürü gibi doğrudan insana dair niteliklerin ördüğü, nesnellliğini etkileyen güçlü bir filtre vardır (Burckhardt, 1999: s. 168). Bu filtrenin, Nora’nın (akt., Wirth, 2003, s. 30) ifadesiyle: *“Artık olmayanın sorunlu ve eksik olarak eldeki kalıntılarla yeniden oluşturulması”* sürecini belirlemesi tarihi, bilim mi, hikâyeye mi, gerçek mi, uydurma mı gibi hiç bitmeyen kavgaların alanı yapmaktadır. Bu kavga alanında tarihçi için, çağdaşlarından daha güçlü sesi çıkanların genelde kayda değer buldukları olayların ve başrollerinin konu olduğu bir gerçektir (Burckhardt, 1999: s. 168; Uçar, 2002, s. 76; Braudel, 2007, 174). Collingwood (1990, s. 218-219) tarihsel bilginin, geçmişte olan olayların, tarihçi aklı ile şimdide sürdürülmesi olduğunu söylemektedir. Tarihçi, bir defalık olmuş bitmiş o olayı burada ve şimdi tasarlayıp, bugünün kavramları ve düşünüş biçimiyle, geçmişini zihninde canlandırarak kendi bakış açısıyla yeni bir anlam üretmektedir. Kısacası tarih aslında hiç yoktur ve ancak bugün burada üretilmektedir (Habermas, 1998, s. 301; Munlow, 2000, s. 46-58; Croce’dan akt., Collingwood, 2001, s. 37,41).

Bugünde ve yeniden oluşturulduğu iddia edilen tarihsel bilginin, olayın olduğu andan bugüne kadar geçirdiği evreler, bu bilginin yapısını, bilimselliğini, nesnellliğini, gerçekliğini ve hatta faydalı olup olmadığını dahi tartışılır hale getirmektedir. Tarihsel bilginin özelliklerine baktığımızda bilimsel bilginin genel kabul görmüş nitelikleri ile çelişen birçok noktası olduğu görülmektedir. Tarihçinin zihninde yeniden oluşturulan bu bilgi, onun milliyetinin, inancının, fikirlerinin, yaşadığı ortamın, menfaatlerinin vb. tüm gerçekliklerinin sebep olduğu bazı ön kabullerle/yargılarla yaptığı yorumların ürünüdür. Tarih, onu araştıran ve yeniden oluşturan tarihçiden; tarihçinin de yukarıdaki gerçekliklerden bağımsız olamadığı, hipotez-deney sırasını izlemediği ve tümdengelimci mantığı kullanmadığı için doğası gereği hiçbir zaman nesnel olamaz (Haldun, 1997, s.83; Munslow, 2000, s. 15; Durant & Durant, 2000, s. 20; Wallerstein, 2003, s. 86; İggers, 2003, s. 16; Simmel, 2008, s. 13). Kısacası olayların değil, iktidarlara her zaman bağlı tarihçilerin eseri olan tarihin, olayın gerçekleştiği ve kaybedenlerin söz hakkı olmadığı dönemde kazananların günümüze bıraktığı kanıtlar temel alınarak (ki mağlupların günümüze ulaşan sesleri

varsa dahi özenle ayarlanmış bir filtreden süzölmüştür) tarihçilerin zihninde bugün ve yeniden şekillenmesi, onu nesnellikten azade etmektedir (Lilletun, 2003, s. 115; Gager'den akt., Parenti, 2004, s. 10; Dosse, 2008, s. 251). Atkinson (1986) bu durumu: *"Hukukun ve mahkemenin olmadığı yerde tarihçinin, kanun koyucu, yargıç, dava vekili ve şahitlik görevlerini tek başına yerine getirme çabası"* olarak ifade eder (akt. Bıçak, 1999, s. 15).

Tarihsel bilginin oluşum süreci onun hem nesnellliğini hem de gerçekliğini doğrudan etkilemektedir. Geçmişte yaşandığı varsayılan olayların gerçekten olduğuna dair tarihsel kanıtların ötesinde pek bir şey yoktur. Günümüze kalan kanıtların, olayın aslını tam olarak açıklayabilmek adına ne kadar yeterli ve doğru olduğu hiçbir zaman tam olarak bilinemeyecektir. Bu tartışılmaz ön kabul, tarihte hiçbir dosyanın tamamen kapatılmamasına ve araştırmaların sürekli devam etmesine kısacası tarihin bir bilim olarak kesintisiz üretmesine neden olmaktadır. İşte burada günümüze kalan kanıtların eksik kalarak karanlıkta bıraktığı noktaları yeniden inşa ederek doldurmak tarihçilerin işidir. Burada tarihçi da daha önce bahsedilen ferdi hasletlerinin etkisiyle bazı olayları öne çıkarırken bazılarını da göz ardı edebilmektedir. Bu nedenle gözlemi değil de yeniden oluşturmaya temel mantık olarak kabul eden tarihin, geçmişte meydana gelmiş gerçek olayın ötesinde tarihçinin zihninde burada ve bu zamanda bugünün kavramlarıyla yeniden inşa/icat edilerek ortaya çıkmış bir yapı olduğu gerçektir (Collingwood, 1990; Habermas, 1998; Vella, 2001; Pingel, 2007).

Tarihçinin kendi insani hasletlerinin süzgecinden geçerek ortaya çıkan ve adı tarih olan bu ürün, işte tam da bu sebeplerden ötürü birbirinden farklı gerçeklikleri de ihtiva etmekte ve tartışmaların odağı haline gelerek *"Asıl gerçek hangisi?"* sorusuna muhatap olmaktadır. Aslında yoktan uydurulmuş bilgiler olmadığından kısmen de olsa bir gerçeklik temeline sahip fakat büyük boşluk ve karanlıklarının, inanılan/inanılmak istenen bilgilerle doldurulduğu tarihin gerçekliği de bu boyutuyla tartışılır hale gelmektedir. Tarihin, kazananların tarihi olduğunu söyleyen Vincent (akt. Vassaf, 2007, s. 43): *"Roma İmparatorluğu'ndan kalan dokümanların %90'ı, İmparatorluğun Hıristiyanlığı benimsediği döneme aittir. O yüzyıllardan nelerin günümüze kalacağını paganlar kararlaştırılmış olsaydı, Roma tarihi diye bugün bildiklerimizin kaynağı, bambaşka kayıtlardan oluşacaktı. Bize belgeleri bırakanlar, neyi doğru bulmamızı, bilmemizi istiyorlarsa onu bırakmaktadırlar."* ifadelerini kullanmaktadır. Nietzsche de her tarihçinin bakış açılarının aslında aynı konu hakkında farklı doğrular ürettiğini söylemektedir (akt. White, 2008, s. 412). Zira gerçekliğin en önemli kanıtı kabul edilen ve sonraki nesillerin olayı keşfetmesi için bırakılan arşiv belgeleri dahi onları oluşturarak günümüze gelmesini sağlayan kişilerin filtresi nedeniyle doğası gereği önyargılı ve yetersiz olsa da imkânsız olan gerçeği aramakla meşgul tarihçinin elinde ve onun bağlamında yorumlanarak yeni bir gerçekliğe kaynak oluşturmaktadır (Carr, 2002, s. 19; Kitson etc, 2011, s. 47). Munslow (2000, s. 65,189) da: *"Tarih, fiilen olmuş olanın kaydı değil tarihçilerin verileri, kendi sosyal gerçeklik versiyonuna göre örgütledikten sonra, bize olmuş olana dair anlattıklarının kayıdır."* der. Tarihi, haşhaş tohumuna benzeten Hobsbawm (akt., Vassaf, 2007, s. 40-43), tarihte istenilenlerin bulunmadığı takdirde uydurulduğunu ifade eder. Eksikliklerin bu şekilde tamamlanması yahut bazı gerçeklerin unutulması/saklanması, devlet ve milletlerin oluşma sürecinin de en önemli manevi dinamiklerindedir. Oluşumunun, gerçeklik ve nesnellliğini doğrudan etkilediği tarihin faydalı olup olmadığı dahi bu çatışmalardan nasibini almıştır.

İnsanoğlu, bir problemin çözümüne katkı sağlamayan hiçbir şeyle uğraşmayı mantıklı bulmaz ki bu prensip bilimin gelişmesinde de itici güçtür. Fayda olarak da nitelendirilebilecek bu

durum bazen maddi bazen manevi boyutta olabilir. Çok eski zamanlardan beri farklı amaçlarla öğretilse de nihai hedefi geçmişini bilmek değil şimdiki anlamak olan tarihin, ulusal kenetlenmeyi pekiştirdiğini, kimlik oluşumuna etki ettiğini, öz olarak milleti oluşturan hafıza olduğunu düşünenlerin yanı sıra zararları olduğunu düşünenler de vardır. (Renan, 1882; Thompson, 1999, s. 20; Wirth, 2003, s. 27; Collingwood, 2005, s. 226). *“Tarih, tümelin değil, tikelin bilgisi olduğundan, şimdiki zamanda gerçekleştirilen eyleme yön gösteremez”* diyen Croce ve *“Dünyada birbirine tamamen benzeyen iki insan, iki olay olmadığından mazide meydana gelmiş olaydan, gelecekte meydana gelecek olaya dair malumat çıkarılamaz.”* ifadesiyle Nordau (2001, s. 17), bu bilim dalından beklenen belki de en temel varlık nedenlerinden kabul edilebilecek faydalardan birini yok saymaktadırlar. Bununla birlikte kamu malı gibi görülen ders kitaplarına sahip tarih derslerinin, öğrencilerde gurur ve küstahlığa sebep olan milliyetçi, etnik ya da fundamentalist ideolojileri oluşturan insan beyninin kimyasınca oluşturulan en tehlikeli hammadde olduğunu düşünenler de yok değildir (Stradling, 2003, s. 241; Buttenfield’den akt., Güvenç, s. 2007, s.27). Bu gaye uğrunda amaca uygun bir geçmiş yoksa uğrunda her zaman için yeniden icat edilebilir (Hobsbawm, 1999, s 9). İşte bu süreç, aslında bazı durumlarda hem icat edenin hem de bu yeni oluşturulan geçmişini benimseyenlerin, yanlış hayallere kapılmalarına, abartı tepkilerine ya da dayanılmaz ve kibirli olmalarına neden olabilmektedir (Valery, 1931).

Tarih, yapısı, yöntemi, içeriği ve de kendisinden beklenen amaçlar nedeniyle bilhassa nesnellığı konusunda en fazla tartışılan alanlardan biridir. Nesnellığın bu şekilde tartışılır olması ve aynı konuların farklı toplumlarda farklı şekillerde anlatılması, onun gerçekliğini de zedelemiştir (Ermeni meselesi, sömürgecilik vb.). Bu farklılıkların daha evvel bahsedilmiş birçok nedeni olsa da sonuçta tarih, nesnellığı ve gerçekliği tartışılan bir bilim dalı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumun, onun yapısı gereği ve asla tamamen ortadan kaldırılamaz bir gerçek olduğu kabul edildiğinde Ricoeur’un (2004), *“Tarihte gerçeklik tartışmalarının, amacına ulaşamayacak gereksiz zaman kaybı olduğu”* düşüncesi, aslında bu tartışmaları da anlamsız kılmaktadır.

Devletlerin dış politikalarının belirlenmesinde perde arkasındaki en önemli etkenlerden olan tarih, bilinçaltına yansıyan etkisiyle toplumların da farklı milletlere bakışını oldukça etkilemektedir (Özsüer, 2018; Turgut & Kaymakçı, 2019; Tokmak & Kara, 2023). Tarihin yorumlarla günümüzde oluşması, yorumların da tarihinin insani tarafından azade kalamaması, benzer konularda çok farklı bilgilerin gerçek diye öğrencilere aktarılmasına neden olabilmektedir. Bu durum devletlerin ve haliyle eğitim sistemlerinin biçimlendirdiği toplumların ötekine bakışında etkili olmaktadır. Türklere karşı bu farklılığın en fazla hissedildiği toplumlardan birinin Fransızlar olması, bu araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesinde etkili olmuştur (Kara & Tokmak, 2023). Zira iki toplumun öğrenci gruplarının, yüzlerce yıl tarihin karşı cephesinde olan milletlerin çocukları olmaları son derece önemlidir. Bu süreçte öğrencilere, sosyal bilgiler/tarih derslerinde Haçlı Savaşları, Ermeni Meselesi, Hatay Meselesi, Kurtuluş Savaşı, sömürgecilik gibi birçok tartışmalı konunun farklı şekillerde öğretilmesi, onların ötekine bakış açısını büyük oranda şekillendirmektedir. İşte bu nedenle öğrencilere sunulan tarihsel bilginin nasıl oluştuğu, nesnellığı, gerçekliği ve bu bilgiden nasıl bir fayda beklenildiği, kısacası bu bilgi türünün, tartışmalı konularda birbirine zıt tarihsel gerçeklerle yetiştirilen iki toplumun öğrencileri tarafından nasıl algılandığının tespiti, onlarda ve genel olarak toplumda var olan bu bilgi türüne ilişkin olumsuz kanaatlerin ortadan kaldırılması adına önemlidir. Literatür incelendiğinde bu iki grubun karşılaştırmalı olarak bahis mevzuu konuya bakış açılarını dair

herhangi bir çalışmaya rastlanılmaması, doldurulması gereken önemli bir boşluğun mevcudiyeti anlamına gelmektedir. Öğrencilerin tarihsel bilgiyi algılayışı, iki grup arasındaki farklılaşmalar ve bunların nelerden kaynaklandığı, cevap aranacak önemli sorulardır. Öğrencilerin, tarihsel bilginin ne olduğu ile ilgili düşüncelerinin ortaya konulması adına belirlenen araştırmanın problem sorusu: "Türk ve Fransız ortaokul öğrencileri, tarihsel bilgiyi nasıl algılamaktadırlar? şeklindedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Türk ve Fransız ortaokul öğrencilerinin tarihsel bilgiyi zihinlerinde nasıl anlamlandırdıklarını ortaya çıkarmaktır. Bu minvalde araştırmanın alt problemleri şunlardır: Türk ve Fransız ortaokul öğrencileri,

- 1.1.1. Tarihsel bilginin oluşumu hakkında ne düşünmektedir?
- 1.1.2. Tarihsel bilginin nesnellığı hakkında ne düşünmektedir?
- 1.1.3. Tarihsel bilginin gerçekliği/doğruluğu hakkında ne düşünmektedir?
- 1.1.4. Tarihsel bilginin faydalı olup olmadığı hakkında ne düşünmektedir?

Araştırmanın Önemi

Tarihsel birçok konuda farklı eğitilen ve dolayısıyla farklı düşünen iki topluma mensup öğrencilerin, tarihsel bilgiye nasıl baktıkları, zıtlıkların yaşandığı konuların, toplumların ve devletlerin bakış açılarının ötesinde farklı değerlendirilip değerlendirilemeyeceğini bilmeleri, görebilmeleri kıymetli bir tarihsel düşünme becerisidir. Zira devletleri oluşturan toplumlar büyük oranda eğitim yoluyla şekillenirken bu süreçte en önemli ideolojik araç olarak da tarih dersleri/konuları görülmektedir. İşte bu nedenle toplumların birbirlerine bakış açılarının şekillenmesinde etkili olan tarihin/tarihsel bilginin nasıl algılandığının tespitinin, iki toplum arasında tarihsel temelli var olan problemlerin çözümlenmesinde ya da ileride olması muhtemel sıkıntıların önüne geçilmesinde önemli katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Tarihin doğru öğretilmesinden ziyade bu doğrunun herkese kabul ettirilebilmesi adına, geleceğin mimarları olarak devletlerin emanet edileceği öğrencilerdeki bu algının tespiti oldukça ehemmiyetli bir mevzuudur.

Yöntem

Bu çalışmada, iki farklı topluma ait öğrenci grubunun tarihsel bilgiye ilişkin düşüncelerini karşılaştırmalı olarak tespit ederek kısmi de olsa bir genelleme yapabilmek amacıyla nicel desenlerden tarama yöntemine başvurulmuştur. İki toplumun 7. sınıf öğrencileri üzerine genel bir yargıya varmak amacıyla mümkün olduğunca geniş bir örnekleme ulaşmak bu yöntemin tercih edilmesindeki en önemli sebeptir (Karasar, 2007).

Çalışma Grubu

Çalışmada, bilgi açısından zengin durumların seçilerek derinlemesine araştırma yapılabilmesi adına olasılıksız örnekleme yöntemlerinden amaçlı örnekleme modeli-maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılmıştır (Balci, 2004; Büyükköztürk, 2017). Bu doğrultuda üst sosyo-ekonomik seviyede kabul edilebilecek Türkiye'den 3 ortaokuldan 76, Fransa'dan ise 1 ortaokuldan 71 olmak üzere toplamda 147 7. sınıf öğrencisi çalışma grubu olarak tercih edilmiş ve tablo olarak aşağıda sunulmuştur.

Tablo 1.
Çalışma grubu

		n	%
Cinsiyet	Kız	88	59,86
	Erkek	59	40,14
Ülke	Türkiye	76	51,70
	Fransa	71	48,30
	Toplam	147	100,00

Veri Toplama Aracı

Çalışma verilerinin toplanması amacıyla araştırmacı tarafından 5’li likert tipi anket hazırlanmıştır. Anketin hazırlanma sürecinde öncelikle literatür taraması yapılmış ve pilot uygulama yapılabilecek biçim oluşturulmuştur. 12’si Türk ve 10’u Fransız öğrenci olmak üzere toplamda 19 7. sınıf öğrencisine 2023 Nisan ayının ilk haftası pilot uygulama yapılmış ve geçerliliğin sağlanması amaçlanmıştır. Alınan dönütler ve güvenilirliği sağlamak adına iki alan uzmanının görüşleri doğrultusunda form yeniden biçimlendirilerek 2023 Mayıs ayının son haftası asıl uygulama yapılmıştır. Bununla birlikte verilerin güvenilirliğini sağlamak adına yapılan Cronbach Alpha testi sonucu 0,79 çıktığından anket güvenilir kabul edilmiştir (Karasar, 2007).

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma verilerinin toplanması adına asıl uygulama 5’li likert tipi anketle 2022-2023 eğitim öğretim yılı Mayıs ayının son haftası yapılmıştır. Yapılan çalışmanın parametrik olmasından ötürü iki bağımsız grup arasında istatistiksel olarak anlamlı farkın olup olmadığını belirlemek amacıyla bağımsız örneklem t testi (Independent-Samples T Test) kullanılmıştır (Büyüköztürk, 2017).

Bulgular

Araştırmadan elde edilen bulgular analiz edildiğinde ülke değişkeninin toplam puanlarda anlamlı bir farklılığa sebep olduğu görülmektedir.

Tablo 2
Tarihsel Bilgi algısı toplam puanları

Ölçek	Değişken	n	\bar{x}	ss	sd	t	p
Tarihsel Bilgi Algısı	Türkiye	76	3,20	0,54	145	-5,883	0,01
	Fransa	71	3,64	0,54			

Bununla birlikte sadece istatistiksel olarak anlamlı olan verilere ait tablolar alt problemlere uygun olarak aşağıda sunulmuştur.

Tarihsel bilginin nasıl oluştuğuna ilişkin bulgular

“Türk ve Fransız öğrenciler, tarihsel bilginin oluşumu hakkında ne düşünmektedir?” alt problemine ilişkin elde edilen verilerde ülke değişkeninin istatistiksel olarak anlamlı etkisinin olduğu tespit edilmiş ve yapılan analiz sonuçları Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3

Oluşum temalı alt amaca ilişkin elde edilen verilerin istatistiksel dağılımları ve bağımsız iki grup arası farkların t testi sonuçları

Ölçek	Alt Boyut	Değişken	n	\bar{x}	ss	sd	t	p
Tarihsel Bilgi Algısı	Oluşum	Türkiye	76	3,26	0,61	145	-3,218	0,01
		Fransa	71	3,52	0,32			

Tablo 3 incelendiğinde ülke değişkeninin, tarihsel bilginin oluşumuna dair elde edilen verilerde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olduğu görülmektedir. Buna göre tarihsel bilginin oluşumu ile ilgili aşağıda ayrıntılı olarak verilmiş yargılara karşı genel olarak Türk öğrenciler kararsız kalırken Fransız öğrencilerin katıldıkları görülmektedir. Bununla birlikte öğrencilerin tarihsel bilginin nasıl oluştuğuna dair genel görüşlerinin dağılımı ayrıntılı şekilde aşağıda yorumlanmıştır.

Ortalama puanlara baktığımızda, *“Tarihsel bilgi, geçmişte meydana gelmiş olayların aynen yazıya geçirilmesiyle oluşturulmuş bilgidir.”* ifadesine Türk öğrencilerin katıldığı, Fransız öğrencilerin ise kesinlikle katıldığı görülmektedir. Buna göre Türk öğrencilerin yaklaşık yarısının (%42), Fransız öğrencilerin ise neredeyse tamamına yakınının (%83) tarihsel bilginin oluşum aşamasında gerçekliğine sadık kalındığına inandıkları görülmektedir. Buna istinaden özellikle Fransız öğrencilerin Türk öğrencilere kıyasla nesnellüğün ilk zedelendiği yer olan kayıt aşamasında olayın aslına sadık kalındığına dair inançlarının daha güçlü olduğu söylenebilir.

Ortalama puanlara baktığımızda, *“Tarihsel bilgi, padişahların, kralların ya da o devirdeki güçlü kişilerin, istekleri olayları, istedikleri şekilde yazdırılmasıyla oluşur.”* ifadesine iki grubunda kararsız yaklaşmasına rağmen oran olarak aralarında farklılık söz konusudur. Buna göre Türk öğrencilerin yaklaşık yarısının (%41), Fransız öğrencilerin de yarıdan fazlasının (%55), tarihsel bilginin oluşumunda güçlü kişilerin etkisinin olduğuna inanmadıkları söylenebilir. Bu durum Fransız öğrencilerin Türk öğrencilere kıyasla tarihsel bilginin oluşumunda olayın aslından uzaklaşmaya sebep olacak iktidar-güç kaynaklı dış müdahalelerin etkisinin daha az olduğunu düşündüklerini göstermektedir. Aslında elde edilen bu sonuç genel puan baz alındığında bir önceki veriyle doğrudan örtüşmese de iki grupta görülen kararsızlık ve hatta Fransız öğrencilerin oran olarak yarıdan fazlasının bu ifadeye katılmaması göz önüne alındığında kısmen örtüştüğünü de söyleyebiliriz.

Ortalama puanlara baktığımızda, *“Tarihsel bilgi, tarihçilerin, tarihi belgeleri analiz edip yorumlamalarıyla oluşur.”* ifadesine iki grubunda aynı derecede katılmaları, birbirine yakın oranlarda (Tr, %61; Fr, %58) olmak üzere tarihi olayların ilk kaydında değil de o kayıtları inceleyen tarihçilerin yorumlarıyla orijinallikten uzaklaştığını düşündükleri şeklinde yorumlanabilir.

Ortalama puanlara baktığımızda, *“Tarihsel bilgi, tarihçinin, kendi zihninde geçmişten yeniden canlandırmasıyla oluşur.”* ifadesine iki grubunda kararsız yaklaştığı görülmektedir. Bir önceki veride tarihçi yorumlarının varlığına iki grubunda katılmasına rağmen bu ifade de kararsız kalınması aslında öğrencilerin, tarihçi yorumlarını, yepyeni bir gerçeklikten ziyade karanlıkta kalan kısımların aydınlatılması adına bilimsel bir işlem olarak gördükleri söylenebilir.

Ortalama puanlara baktığımızda, *“Tarihsel bilgi, geçmişte rastlantılar sonucu meydana gelen olayların bilgisidir.”* ifadesine Türk öğrencilerin kararsız yaklaştığı, Fransız öğrencilerin ise katıldığı görülmektedir. Oran olarak baktığımızda ise Türk öğrencilerin çok düşük oranda (%39), Fransız öğrencilerin ise neredeyse tamamına yakınının (%86) tarihsel olayların neden sonuç

ilişkisi içinde meydana geldiğine inandığı görülmektedir. Buna göre Türk ve Fransız tarih eğitim sistemlerinin, tarihsel olaylardaki determinizm/sebeup sonuç ilişkisini tam olarak öğrencilere kazandıramadıkları söylenebilir.

Tarihsel bilginin nesnellğine ilişkin bulgular

“Türk ve Fransız öğrenciler, tarihsel bilginin nesnellği hakkında ne düşünmektedir?” alt problemine ilişkin elde edilen verilerde ülke değişkeninin istatistiksel olarak anlamlı etkisinin olduğu tespit edilmiş ve yapılan analiz sonuçları Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4

Nesnellik temalı alt amaca ilişkin elde edilen verilerin istatistiksel dağılımları ve bağımsız iki grup arası farkların t testi sonuçları

Ölçek	Alt Boyut	Değişken	n	\bar{x}	ss	sd	t	p
Tarihsel Bilgi Algısı	Nesnellik	Türkiye	76	3,18	0,75	145	-8,245	0,01
		Fransa	71	4,16	0,70			

Tablo 4 incelendiğinde ülke değişkeninin, tarihsel bilginin nesnellğine ilişkin elde edilen verilerde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olduğu görülmektedir. Buna göre tarihsel bilginin nesnel olduğu iddiasına Türk öğrenciler kararsız yaklaşırken, Fransız öğrencilerin katıldıkları görülmektedir. Bununla birlikte öğrencilerin tarihsel bilginin bu boyutuna dair genel görüşlerinin dağılımı aşağıda yorumlanmıştır.

Ortalama puanlara baktığımızda, *“Tarihsel bilgi, onu araştıran insanların görüşlerinden etkilenmez.”* ifadesine Türk öğrencilerin kararsız yaklaştıkları, Fransız öğrencilerin ise katıldıkları görülmektedir. Türk öğrencilerin çok düşük oranda (%17), Fransız öğrencilerin ise neredeyse tamamına yakınının (%86) tarihsel bilginin, tarihçilerin görüşlerinden etkilenmediği dolayısıyla nesnellği bozan ikinci aşamadan zarar görmeden çıktığını düşünmeleri, Türk ve Fransız tarihçiliği arasında veya bunların topluma verdikleri güven anlamında ciddi farklılığın olduğunu göstermektedir.

Ortalama puanlara baktığımızda, *“Tarihsel bilgi, nesnel (tarafsız) bilgidir.”* genel ifadesine Fransız öğrencilerin daha yoğun olmak kaydıyla iki grubunda katıldığı görülmektedir. Buna göre Fransız (%76) ve Türk öğrencilerin (%61) bu ifadeye katılımlarının fazla olması, iki grubunda tarihsel bilginin nesnellği hakkında şüphe duymadıklarını göstermektedir. Bu bulguyu bir öncekiyle birlikte değerlendirdiğimizde, iki grup arasındaki farkın oran olarak çok fazla olmamasına rağmen özellikle Fransız öğrencilerin bu boyutuyla tarihe daha fazla güvenmelerinin gerekçesi anlaşılır olmaktadır.

Ortalama puanlara baktığımızda, *“Doğruluğu herkes tarafından kabul edilen genel bir tarih bilgisi olamaz.”* ifadesine Türk öğrencilerin kararsız yaklaştıkları, Fransız öğrencilerin ise ciddi oranda katıldıkları görülmektedir. Buna göre Fransız öğrencilerin tamamına yakınının (%89) Türk öğrencilerin ise çok düşük bir oranının (%22), tarihsel bilginin genel geçer bir bilgi türü olmasına da etki eden nesnellğinin bu boyutunda olumsuz bir yaklaşıma sahip oldukları görülmektedir. Önceki bulgularla karşılaştırdığımızda iki grubunda bilginin nesnellği ile genel geçer olma durumunu birbirinden ayırt ettikleri görülmektedir.

Ortalama puanlara baktığımızda, *“Sosyal çevre, tarihsel bilginin algılanmasında etkili olmaktadır.”* ifadesine Türk öğrencilerin katıldığı, Fransız öğrencilerin ise kesinlikle katıldığı görülmektedir. Oran olarak bakıldığında ise Türk öğrencilerin yaklaşık yarısının (%49), Fransız

öğrencilerin ise tamamına yakınının (%93) tarihsel bilginin algılanmasında sosyal çevrenin etkili olduğuna inandığı söylenebilir.

Tarihsel bilginin gerçekliğine/doğruluğuna ilişkin bulgular

Ortalama puanlara baktığımızda, *“Türk ve Fransız öğrenciler, tarihsel bilginin gerçekliği/doğruluğu hakkında ne düşünmektedir?”* alt problemine ilişkin elde edilen verilerde ülke değişkeninin istatistiksel olarak anlamlı etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte öğrencilerin tarihsel bilginin gerekliliğine/doğruluğuna dair genel görüşlerinin dağılımı aşağıda yorumlanmıştır.

Ortalama puanlara baktığımızda, *“Tarihsel bilginin doğruluğu, yüzde yüz ispat edilemez.”* ifadesine iki grubunda katıldığı görülmektedir. Bununla birlikte Türk (%38) ve Fransız öğrencilerin (%41) birbirine yakın oranlarda tarihsel bilginin kat-i şekilde ispat edilebilir bir bilgi türü olduğuna inanmadıklarını söylemeleri, aslında bu bilgiyi daha önce elde edilen doğruluğu herkes tarafından kabul edilebilir bir tür olarak neden görmedikleri de daha anlaşılır hale getirmektedir.

Ortalama puanlara baktığımızda, *“Tarihsel bilgi, olduğu gibi kabul etmemiz gereken değiştirilemez bilgidir.”* ifadesine Türk öğrencilerin kararsız kaldığı, Fransız öğrencilerin ise katılmadığı görülmektedir. Bu ifadeye Fransız öğrencilerin yarısından fazlasının (%66) katılmamasına rağmen Türk öğrencilerin çok düşük oranda katılmaması (%24), Fransız öğrencilerin tarihsel bilgide insan unsurunun varlığını ve buna istinaden zaman içerisinde değişimin olabileceğine inandıklarını kısacası tarihin doğasına uygun bir yaklaşım sergiledikleri şeklinde yorumlanabilir.

Ortalama puanlara baktığımızda, *“Tarihsel bilgi, günümüz devletlerinin, çıkarları doğrultusunda mevcut tarihsel bilgiyi yeniden yazmasıyla oluşur.”* ifadesine Türk öğrencilerin katılmadığı, Fransız öğrencilerin ise kararsız kaldığı görülmektedir. Buna göre Türk öğrencilerin daha olumlu duruşla bu bilginin, geçmişte meydana gelen olayların aynen yazıya geçirilmesiyle ve tarihçilerin analiz/yorumlarıyla oluştuğuna dair önceki cevaplarıyla örtüşen bir yaklaşım sergilemelerine rağmen bu oluşum sürecinin günümüz çıkarlarıyla şekillenmediğini düşünmeleri oldukça isabetli bir yaklaşımdır. Bununla birlikte Fransız öğrencilerin ise önceki ifadelerinde Türk öğrencilerle benzer cevaplar vermelerine rağmen tarihin nesnelliğine ve gerçekliğine zarar verebilecek bu husus karşısında kararsızlığa düşmeleri ise oldukça dikkat çekicidir.

Tarihsel bilginin faydalı olup olmadığına ilişkin bulgular

“Türk ve Fransız öğrenciler, tarihsel bilginin faydalı olup olmadığı hakkında ne düşünmektedir?” alt problemine ilişkin elde edilen verilerde ülke değişkeninin istatistiksel olarak anlamlı etkisinin olduğu tespit edilmiş ve yapılan analiz sonuçları Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5

Fayda temalı alt amaca ilişkin elde edilen verilerin istatistiksel dağılımları ve bağımsız iki grup arası farkların t testi sonuçları

Ölçek	Alt Boyut	Değişken	n	\bar{x}	ss	sd	t	p
Tarihsel Bilgi Algısı	Fayda	Türkiye	76	3,21	0,69	145	-4,827	0,01
		Fransa	71	3,69	0,48			

Tablo 5 incelendiğinde, ülke değişkeninin tarihsel bilginin faydalı olup olmadığına ilişkin elde edilen verilerde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olduğu görülmektedir. Buna göre tarihsel bilginin faydalı olduğu yargısına karşı Türk öğrenciler kararsız kalırken, Fransız

öğrencilerin buna katıldığı görülmektedir. Bununla birlikte öğrencilerin, tarihsel bilginin bu boyutuna ilişkin genel görüşlerinin dağılımı aşağıda yorumlanmıştır.

Ortalama puanlara baktığımızda, *“Tarihsel bilgi, geçmişteki hatalardan ders alınması için oluşturulmuş bilgidir”* ifadesine Fransız öğrenciler daha yoğun olmak üzere iki grubunda katıldığı görülmektedir. Bununla birlikte Fransız öğrencilerin (%65), Türk öğrencilere kıyasla (%41) tarihsel bilginin disiplin dışı bu amacı hakkında daha yoğun bir farkındalığa sahip olduğu söylenebilir.

Ortalama puanlara baktığımızda, *“Tarihsel bilgi, ülkeler arası siyasi ilişkilerde etkilidir”* ifadesine Türk öğrencilerin kararsız yaklaştığı, Fransız öğrencilerin ise kesinlikle katıldığı görülmektedir. Buna göre Fransız öğrencilerin Türk öğrencilerden çok daha net bir şekilde tarihsel bilginin dış siyasette etkisinin olduğuna inandıkları söylenebilir. Türk öğrencilerdeki kararsızlığın, bu grubun daha önce elde edilen, tarihsel bilginin geçmiş hatalardan ders alınmasını sağladığına olan inançlarıyla örtüşmediğini söyleyebiliriz. Bununla birlikte Fransız öğrencilerin bahsi geçen eski veriler ile bu ifadeden elde edilen verilerinde örtüşme olması ise, Türk öğrencilerin aksine bu grubun geçmişten alınan dersin dış siyasete olan etkisinin derslerde iyi ilişkilendirilerek öğrencilere öğretildiği şeklinde yorumlanabilir.

Ortalama puanlara baktığımızda, *“Tarihsel bilgi, insanı etkiler.”* ifadesine Türk öğrencilerin katıldığı, Fransız öğrencilerin ise kesinlikle katıldığı görülmektedir. Buna göre Fransız öğrencilerin Türklere kıyasla tarihi daha etkileyici buldukları söylenebilir.

Ortalama puanlara baktığımızda, *“Tarihsel bilgi, bugün için faydası olmayan bilgidir”* ifadesine iki grubunda katılmadığı görülmektedir. Oran olarak baktığımızda Türk öğrencilere (%56) kıyasla Fransız öğrencilerin (%67) daha yoğun olarak, tarihsel bilginin bugün için faydalı olduğuna inandığını söyleyebiliriz.

Ortalama puanlara baktığımızda, *“Tarihsel bilgi, vatana ve millete olan sevgiyi artırmaktadır.”* ifadesine Türk öğrencilerin katıldığı, Fransız öğrencilerin ise kesinlikle katıldığı görülmektedir. Bu bulgunun, iki gruptan da daha önce elde edilen tarihsel bilginin faydalı ve etkileyici olduğuna dair verilerle de örtüştüğünü söyleyebiliriz. Fakat bu hususta, Fransız öğrencilerin (%65), Türk öğrencilere (%45) kıyasla çok daha fazlasının bu faydaya inanması dikkat çekici bir durumdur.

Ortalama puanlara baktığımızda, *“Tarihsel bilgi, ön yargılara neden olur.”* ve *“Tarihsel bilgiye verilen önem, zamanın koşullarına göre değişir.”* ifadelerine iki grubunda kararsız yaklaştığı görülmektedir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Tarih, her ne kadar 19. yy'ın sonlarında bilim olarak kabul görmüş olsa da nasıl tanımlandığından azade bir şekilde her dönem sözlü ya da yazılı olarak oldukça önem verilmiş bir disiplindir. Bu önemin temelinde mevcut hâkim ideolojilerin, kültürel ve dini değerlerin hatta doğrudan yaşam tarzının yeni nesiller tarafından aynen devam ettirilme kaygısı yatmaktadır. Bununla birlikte geçmişten alınan dersle bugünü daha doğru anlamlandırarak geleceğe dair vizyon belirleme gayesi de diğer önemli nedenlerdendir. Bu babda değerlendirdiğimiz tarihin benzer amaç fakat farklı yöntem ve çıkarımlarla eğitimin içerisine dahil edilmesi, akademik kaygılardan öte yukarıda bahsedilen tipolojide nesillerin oluşturulması hedefini gütmektedir. Bu iddiaya önemli kanıt olarak da bilhassa devletlerin çıkar çatışmaları mevzuu bahis olduğunda,

incelenen konuların adı tarihte “tartışmalı konular” olarak adlandırılarak her devletin aynı konuları kendi amaçları doğrultusunda farklı içerik ve yorumlarla yeni nesle aktarması gösterilebilir (URL1). Bu durum tarihin, eğitimde ne kadar ehemmiyetli olduğu ve akademik kaygıların tek başına belirleyici olmadığına da en önemli kanıtlarındandır. Bu gerçeklikten hareket eden çalışmamızda, tarih ve onun konuşan biçimi olan tarihsel bilgi aynı manada ele alınmış ve birbirinden oldukça farklı geçmiş ve kültüre sahip, son 200 yıldır aralarında birçok tartışmalı dönemin hatta savaşların yaşandığı Fransa ve Türkiye’deki ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin bu bilgiye bakış açısını tespit etmek amaçlanmaktadır. Araştırma bulgularının, iki toplumun günümüz yetişkinlerinin hatta politikacılarının, diğerine olan mevcut bakış açısını anlamlandırmada önemli bir veri olacağına inanılmaktadır.

Bu minvalde çalışmadan elde edilen veriler genel olarak değerlendirildiğinde tarihsel bilginin oluşumu ile ilgili olarak öncelikle Fransız öğrencilerin Türk öğrencilerden ciddi anlamda farklı düşündükleri görülmektedir. Tarihsel bilginin oluşumunda ilk merhale, olayın yazıya geçirilmesidir. Bu aynı zamanda tarihin, kanıt temelli bir bilim olarak kabul edilmesinde de en önemli aşamadır. Fakat bu aşama, aynı zamanda onun gerçeklik ve nesnellığının daha oluşum esnasında insani hasletler nedeniyle zarar görmesine de neden olabilmektedir. Zira insan gördüğünü algılamak, nasıl ki tarihçinin o an sahip olduğu önyargı, menfaat, milli hissiyat, düşünce yapısı, yaşadığı hayatın kendisinde bıraktığı iz, kültür, eğitim vb. nitelikler kendisini etkiliyorsa, aynı şekilde olayı ilk kayda geçirenlerin de benzer insani hasletlerden etkilenmeleri son derece doğal ve kaçınılmazdır (Somay, 2010). Bununla birlikte Fransız öğrencilerin daha kesin olmak kaydıyla iki grubunda, bu aşamada olayı yazıya geçirenlerin müdahaleleri olsa dahi aslına sadık kalındığına inanmaları oldukça düşündürücüdür. Bu veri ile temelde örtüşen bir diğer veride iki grubun da puanları dikkate alındığında, oluşumun ilk aşamasında padişah, kral gibi güçlü kişilerin müdahalesi konusunda kararsız kaldıkları, fakat Fransız öğrencilerin yarısından daha fazlasının bu müdahalenin olmadığını ya da olsa da olayın aslına zarar vermeden ilk ve en gerçek haliyle yazıya geçirildiğine daha sıkı inandıkları, Türk öğrencilerin ise yarısından daha azının bu müdahaleye inanmadıkları bulgusudur. Burada oldukça dikkat çekici nokta ise iki grubun da tarihe bu şekilde dışarıdan müdahalenin, eskiye nazaran günümüzde daha fazla olduğuna inanmalarıdır. İki grup da oluşumun ikinci aşaması olarak kabul edilebilecek tarihçi yorumlarının etkisinin varlığını kabul etseler de bu yorumlar, mevcut kanıtlar üzerinden hareketle yeni bir gerçeklik olarak değil de var olan lakin bilinmeyen gerçekliği ortaya çıkarmanın yolu olarak görülmektedir. Bununla birlikte tarihsel olayların rastlantılar sonucu meydana geldiğine inanan Fransız öğrencilerin aksine Türk öğrencilerin bu konuda kararsız kalması, iki grubunda tarihte determinizm ilkesi olarak ifade edilen sebep sonuç ilişkisini tam olarak kavrayamadıklarını düşündürmektedir. Tarihin oluşumu ile ilgili olarak genel bir yargıya varmak gerekirse Fransız tarih eğitim sisteminin Türk sistemine kıyasla, tarihsel bilginin bu boyutunda öğrenciye kazandırılması gereken doğrudan gerçekliği de etkileyecek en temel aşamasını nitelikli bir şekilde verdikleri ve bunun da öğrencilerde okudukları tarihe daha fazla inanmalarına sebep olduğu söylenebilir.

Bir diğer boyut olan nesnellik konusunda ise iki grubunda birbirinden anlamlı derecede farklı düşündükleri görülmektedir. Genel itibarıyla tarihsel bilginin nesnellığı hakkında Türk öğrenciler kararsız görünürken, Fransız öğrencilerin kesinliğe yakın derecede nesnellığe inanması düşündürücüdür. Bu sonuç Doğan (2007)’in yaptığı çalışma verileri ile de örtüşmektedir. Bununla uyumlu bir şekilde Türk öğrencilerin tarihsel bilginin, tarihçilerin

görüşlerinden etkilenmesi hususunda kararsızlıklarına rağmen Fransız öğrencilerin, nesnellğe zarar verebilecek bu etkisinin varlığına inanmamaları son derece önemli bir bulgudur. Bu sonuca göre Fransız tarihçilerinin/tarihçiliğinin, Türk tarihçilerine/tarihçiliğine kıyasla metodoloji konusunda toplumu, kamuoyunu ve eğitim sistemini daha olumlu etkiledikleri ve onların güvenini kazandıkları söylenebilir. İki grubun bakış açısındaki dramatik farkın temelinde tüm Batı eğitim sistemlerinde genel olarak birbirleriyle çelişmeyen Avrupa merkezci tarih anlayışının egemen olmasının yanı sıra bu toplumların bilimsel anlamda Çin, Hindistan ve Japonya gibi birkaç ülke hariç dünyanın geri kalanından daha ileride olmaları da bu konuda etkili olabilir (URL2). Batılı ve demokratik oldukları düşünülen Antik Yunan'a, Roma İmparatorluğu'na ve nihayetinde Avrupa ve Amerika'nın metropollerine ulaşan tarihsel bir süreci barındıran bu Avrupa merkezci anlayışa göre Avrupa uygarlığı, fetih/keşifler öncesinde de diğer uygarlıklardan aktarım yapmayan, onlardan üstün ve merkezde olan yegâne medeniyettir (Berikan ve Şimşek, 2011; Stam & Shohat, 2014). Bu anlayış, kendi dışındaki medeniyetleri, coğrafi manzarada yer alan, fakat ilginç olmayan köşeleri tutan barbar kavimlerin seyr-ü seferi yahut bir yokluklar alanı olarak Avrupa'nın üstünlüğünü kanıtlamak için sahnelenmiş oyunda bir figüran olarak görmektedir (Stam & Shohat, 1994). Bununla birlikte Türklerde ise tarihe baktığımızda Hristiyan Batı ile olduğu kadar Müslüman Doğu ile hatta Cumhuriyetin ilk yılları dikkate alındığında ülke içinde dahi tartışmalı konuların oldukça fazla olduğu gerçeğinden hareket dildiğinde tarihe ve tarihçilere karşı bu bakış açısının oluşmasının normal olduğu da düşünülebilir (Phillips,2009; Yılmaz, 2012; Günal, 2018; URL3).

Geçmiş binlerce yıl öncesine dayanan ve son 250 yılda farklılaşsa da genelde büyük başarılarla dolu bir tarihe sahip Türklerin aksine Fransızlar, Türklerin gerilemeye başladığı 18. yy.'ın ortalarından itibaren güçlenmeye başlamış ve günümüzde de dünyanın en gelişmiş en zengin devletlerinden birisi haline gelmiştir (Ferro, 2001; URL4). Bu durumun, iki grubun da kendi tarihlerinde gurur duyacakları birçok hikâyenin oluşmasına hatta gündelik hayatta daha çok tarih ile açıklanabilecek böyle bir geçmişin eseri olan birçok durum ile her an karşılaşmalarına sebep olabilmektedir. Son dönemlerde artan tarihi dizi ve filmlerin yanı sıra, iki toplumunda geçmişinin izleri olarak farklı milletleri bir arada yaşatan, oldukça fazla göçmen/mülteci nüfusa sahip olması, o toplumu da söz konusu yoğunluğun anlaşılabilmesi adına tarihin toplum nezdinde sürekli canlı kalmasına neden olabilmektedir (Joseph, 2003; Aktekin ve Çoban, 2012; Öztaş, Anıl ve Kılıç, 2013; Ocağ ve Selimoğlu, 2016; Akın, 2020; Demir ve Ceylan, 2023; URL5). Özellikle Fransa'da Afrikalı göçmenlerin mevcut demografik yapıda kalıcı ve geniş yer kaplaması, Türkiye'deki geçici sığınmacı/mülteci yoğunluğundan daha farklı yorumlanmalıdır. Söz konusu ülkenin yüzlerce yıl sömürdüğü ülkelerde her anlamda köle olarak kullandığı insanların, şimdi efendileri! ile birlikte ve resmen de olsa eşit şartlarda yaşaması, efendi Fransız toplumunun mevcut sosyal gerçekliği anlamlandırmasını etkilemektedir. Bu nedenle Fransız öğrencilerin neredeyse tamamının, Türk öğrencilerin ise yarısından daha azının sosyal çevrenin, tarihsel bilgi algısındaki etkisine olumlu bakmalarının yukarıda bahsedilen gerekçelerle ilişkili olduğu düşünülebilir. Zira geçmişte kendi ülkesinin sömürdüğü, küçük gördüğü farklı ırk, millet ve inanç mensubu yaklaşık 6,4 milyon göçmen olmak üzere toplamda 7,8 milyon insanla bir arada yaşamak zorunda kalması, Fransızlarda durumun izahı ve milli kimliğe sahip çıkma amacıyla planlı ya da plansız korumacı bir anlayışa sahip sosyal çevre etkisini anlaşılır kılmaktadır (URL6). Toplam 68 milyonluk nüfusa sahip Fransa'da yaklaşık %11,4 oranında farklı milliyetten insanın olması ve halkın %60'ının da bu oranın fazla olduğunu düşünerek durumun izahı adına sorduğu **"Neden?"** sorusunun cevabı, büyük oranda tarihtir (URL7). Türkler de ise tarih boyunca her daim farklı kültürlerle/milletlerle

içi içe yaşanmasının ve geçici olanlar hariç mevcut demografik yapı unsurlarının Türkiye'nin kuruluşunda ortak bir geçmişe ve fedakarlığa sahip olmasının, çevrenin birey üzerine yüklediği bu korumacı ağırlıklı duygunun etkisini düşürdüğü söylenebilir. Zira özgüveni yüksek olanların daha rahat olduğu da bir gerçektir (Merey, 2010).

Nesnellik boyutunda elde edilen veriler genel bir bakış açısıyla değerlendirildiğinde Fransız öğrencilerin daha net olmak üzere iki grubunda kendilerine sunulan tarihin nesnel olduğuna inandıkları görülmektedir. Bu durum özellikle Fransız öğrencilerden elde edilen önceki verilerle de örtüşmektedir. Öğrencilerde bu nesnellik algısı Doğan'ın (2007) elde ettiği bulgularla örtüşse de tarihte bunun mümkün olmadığı sonucuna varan Joseph (2012) ve Ohn'un (2012) çalışma bulgularıyla örtüşmemektedir.

Tarihsel bilginin gerçekliğine/doğruluğuna ilişkin elde edilen bulgular değerlendirildiğinde iki grupta da ülke değişkeninin anlamlı bir etkiye sahip olmadığı ve genel olarak kararsız yaklaştıkları görülmektedir. Gruplar, tarihsel bilginin doğruluğunun yüzde yüz ispat edilemeyeceğini kabul etse de kararsız kalan Türk öğrencilerin aksine Fransız öğrencilerin bu bilginin olduğu gibi kabul edilmesine karşı çıktıkları görülmektedir. Tarihsel bilginin doğruluğunun yüzde yüz ispat edilemeyeceği tartışılmaz bir gerçektir. Öğrencilerin bu şekilde görüş bildirmeleri Haaberli (2005) ve Kohlmeier'in (2005) çalışmalarından elde edilen bulgularla örtüşen anlaşılabilir bir durumdur. Yine kararsız kalan Türk öğrencilerin aksine Fransız öğrencilerin, tarihsel bilginin günümüz devletlerinin çıkarları doğrultusunda yeniden oluşturulduğuna inanmasalar da genel bir kararsızlığın görülmesi iki grubunda tarihte gerçekliği zedeleyecek bu önemli müdahalenin varlığından şüphe ettiklerini söyleyebiliriz.

Araştırmanın bir başka boyutu ise tarihsel bilginin faydalı olup olmadığı ile ilgilidir. Bu boyutta ülke değişkeninin genel çerçevede istatistiksel olarak anlamlı etkisinin olduğu görülmektedir. Bununla birlikte tarihsel bilginin geçmiş hatalardan ders alınması gibi evrensel amacını iki grupta kabul etse de Fransız öğrenciler bu konuda daha kararlı bir duruş sergilemektedir. Bu durum, Fransız tarih eğitim sisteminin geçmişteki olaylarla bugünkü olaylar arasında daha etkili bir bağlantılar kurarak tarih eğitiminin bu evrensel amacını karşılayabildiği, Türk eğitim sisteminde ise bu bağlantının kurulmasında ve bu bilginin, gündelik hayatta karşılaşılan sorunların çözümüne katkı sağlaması konusunda Fransızlara kıyasla daha başarısız olduğu ifade edilebilir (Ulusoy, 2009; Hali, 2014). Bununla birlikte Fransız öğrencilerin daha yoğun olmak kaydıyla iki grubun da bu bilgi türünü etkileyici ve genel olarak faydalı bulunduğu görülmektedir. Geçmişte olup bittiği varsayılan, soyut bir tür olarak kabul edilen ve öğrencilerin gündelik hayatla tam anlamıyla ilişki kurmakta zorlanılan tarihi, her şeye rağmen faydalı olarak görmeleri son derece önemlidir. Elde edilen bu sonuç, Yalçınkaya, (2013), Dönmez ve Yeşilbursa, (2014) ve Carretero & Alphen, (2014)'in çalışmalarından elde edilen bulgularla da örtüşmektedir. Bir diğer bulguda ise Fransız öğrencilerin evrensel bir amaç olarak kabul edilebilecek, tarihin vatana ve millete sevgiyi artırdığı olgusuna, Türk öğrencilerden çok daha güçlü bir şekilde inandıkları görülmektedir. Bu duruma sebep olarak, Türkiye'de adeta geçmişle hesaplaşmaya çalışan etkin bir grubun Türk tarihini 1923'ten başlatma gayretleri ve bilhassa son dönem Osmanlı padişahlarının uzun yıllar boyunca okullarda adeta hain olarak öğretilmesi, Türk toplumunda geçmişe yönelik ortak bir yaklaşımın oluşmamasına neden olmasına ve bu nedenle de öğrencilerin geçmişin bu vasfından aynı derece ve biçimde etkilenmediği söylenebilir (T.T.T.C. 1931, a,b,c,d). Fransızlarda söz konusu bu olumlu yöndeki farklılık, onların geçmişleriyle hesaplaşmalarını kişiler bazlı ele alıp Fransız tarihine mal etmeyerek topluca

reddetmeyen/hesaplaşmayan, sömürgecilik tarihini dahi medeniyet yayma girişimi olarak öğrencilere anlatan, kompleksiz hatta üst perdeden dünyaya bakışa sebep olabilecek bir tarih anlatısı, günümüz ekonomik gücüyle de bir arada düşünüldüğünde daha anlaşılır olmaktadır (Legris, 2013, Loubes, 2013; URL8).

Bununla ilişkilendirilebilecek bir diğer sonuçta ülkeler arası ilişkilerde tarihin etkili olduğu iddiasına, Fransız öğrencilerin oldukça yüksek bir oranda katılmasına rağmen Türk öğrencilerin kararsız yaklaşımları bulgusudur. Zira Fransız Milletler Topluluğu olarak da nitelendirilebilecek eski sömürge ülkelerinin dış ticaret ve ilişkilerinde en önemli partnerin Fransa olması gerçeği ortada iken, Türkiye'nin aynı bayrak altında yüzlerce yıl yaşadığı aynı dine mensup Arap dünyasının büyük bir kısmıyla halen devam eden anlaşmazlıklar (Katar hariç) ve 1. Dünya savaşı sonrası Anadolu'yu işgal eden İngiltere, Fransa ve İtalya (güncel sorunlar yaşadığımız Yunanistan hariç) gibi devletlerle yaşanan uzun vadeli dostluklar gibi siyasi durumların, öğrencilerin edindikleri tarihsel doğrularla uyummadığını dolayısıyla tarihin ülkeler arası ilişkilere etkisini somut olarak görmeyen Türk öğrencilerde bu husustaki kararsızlığını daha anlaşılır kılmaktadır (URL9). Bununla birlikte tarihin iki grup tarafından önemli görüldüğü ve bu önemin de zamanın koşullarına göre değişmediği bir diğer sonuçtur.

Sonuç olarak Türk ve Fransız öğrencilerin genel olarak tarihsel bilgiye dolayısıyla tarihe bakış açılarında önemli farklılıkların olduğu söylenebilir. Türk tarih eğitiminin Fransız eğitime kıyasla kendini kabul ettirmekte zorlandığı elde edilen önemli bir gerçeklik olarak karşımızdadır. Fransız öğrencilerin Türk öğrencilere kıyasla tarihsel bilgiye her anlamda çok daha fazla güvenmelerinin temelinde özellikle Türk tarihinin büyük bir döneminin, birbirine tamamen zıt bakış açılarıyla değerlendirilmesi ve buna mukabil hükümetler değiştikçe bilhassa tartışmalı konulardaki gerçekliklerin de değişerek ders kitaplarına yansımalarının, Türk öğrencilerde tarihe karşı bir güven kaybına neden olduğu söylenebilir (Topçu, 2020).

Çıkar Çatışması Bildirimi

Yazarlar, bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve yayınlanmasına ilişkin herhangi bir potansiyel çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Destek/Finansman Bilgileri

Yazarlar, bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve yayınlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır.

Etik Kurul Kararı

Bu araştırma için T.C. Amasya Üniversitesi Bilim Etik Kurulu Sosyal Bilimler Etik Kurulu'ndan 23.05.2023 tarih- E-30640013-108.01-131191 sayı no ile etik izin alınmıştır.

Kaynakça/References

- Akın, Ç. (2020). *Tarih konulu dizilerin ortaöğretim öğrencilerinin tarih dersine yönelik tutumlarına etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Aktekin, S. & Çoban, Z. (2012). Tarih derslerinde tarihi film ve dizilerin kullanımına ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri: Trabzon örneği. *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*. (13)13, 141–160.
- Balcı, A. (2004). *Sosyal bilimlerde araştırma, yöntem, teknik ve ilkeler*. (4. Baskı). PegemA Yayıncılık.
- Berikan, F. & Şimşek, A. (2011). Tarihyazımında Avrupamerkezciliğin izleri. V. Engin & A. Şimşek (Ed.), *Türkiye’de Tarihyazımı* içinde (ss. 301-315). Yeditepe Yayıncılık.
- Bıçak, A. (1999). *Tarih bilimi*. Çantay Yayıncılık.
- Braudel, F. (2007). Akdeniz. D. Erksan, Çev.). İçinde A. Boratav, (Der.), *Tarih ve Tarihçi, Annales Okulu İzinde* (ss. 115-163). Kırmızı Yayıncılık.
- Burckhardt, J. (1999). *Judgments on history and historians*. (Translated by Harry Zohn). Liberty Fund.
- Büyüköztürk, Ş. (2017). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. (23. Baskı). PegemA Yayıncılık.
- Carr, E. H. (2002). *Tarih nedir?* (8. Baskı). (M. G. Gürtürk, Çev.). İletişim Yayıncılık.
- Carretero, M. & Alphen, F. V. (2014). Do master narratives change among high school students? A characterization of how national history is represented. *Cognition and Instruction*, 32(3), pp. 290–312. <https://doi.org/10.1080/07370008.2014.919298>
- Collingwood, R.G. (1990). *Tarih tasarımı*. (K. Dinçer, Çev.). Ara Yayıncılık.
- Collingwood, R.G. (2001). *Tarih felsefesi üzerine denemeler*. (E. Özvar, Çev.). Ayışığı Yayıncılık.
- Collingwood, R. G. (2005). *Tarihin ilkeleri*. (A. H. Aydoğan, Çev.). Yapı Kredi Yayıncılık.
- Demir, Ü. & Ceylan, S. (2023). Tarih öğretimi ve dijital ekran ortamları. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25, 384-398. <https://doi.org/10.29029/busbed.1205525>.
- Doğan, Y. (2007). *Sosyal bilgiler öğretiminde tarihsel yazılı kanıtların kullanımı*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Dosse, F. (2008). *Ufalanmış tarih*. (İ. Ergüden, Çev.). Türkiye İş Bankası Yayıncılık.
- Dönmez, C. & Yeşilbursa, C. C. (2014). Ortaokul öğrencilerinin tarih algısı. *GEFAD*. 34(3),415-436.
- Durant, A. & Durant W. (2000). *Tarihten alınacak dersler*. (N. Muallimoğlu, Çev.). Avcıol Yayıncılık.
- Ferro, M. (2001). *Histoire de France*. Odile Jacob Publishing.
- Froude, J. A. (1867). *Short studies on great subjects*. Longmans, Green And Co. Publishing.
- Günel, H. (2018). Tarih öğretmen adaylarının tartışmalı ve hassas konuların öğretimine yönelik eğitim alma durumları. *Turkish History Education Journal*, 7(2), 414-442. <https://doi.org/10.17497/tuhed.433429>.
- Güvenç, B. (2007). Tarihi perspektifte kimlik sorunu özdeşimlerini belirleyen bazı etkenler. (A. Berktaş, H. C. Tuncer Der.). *Tarih Eğitimi ve Tarihteki “Öteki” Sorunu*. (2. Baskı, s. 23-29) içinde. Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

- Haaberli, P. (2005). *Relating to history: An empirical typology*. URL: <http://www.heirnet.org/IJHLTR/journal9/papers/haeberli.pdf>. 25 Temmuz 2008 tarihinde edinilmiştir.
- Habermas, J. (1998). *Sosyal bilimlerin mantığı üzerine*. (M. Tüzel, Çev.). İstanbul: Kabalıcı.
- Haldun, İ. (1997) *Mukaddime*, (c1). (Z. K. Ugan, Çev.) Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Hali, S. (2014). Tarih öğretimi ve ders kitapları. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2014 (3), 158-166.
- Herodotos, (2014). *Tarih*. (M. Ökmen Çev). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Hobsbawm, E. J. (1999). *Tarih üzerine*. (O. Akınhay, Çev.). Bilim ve Sanat Yayınları.
- İggers, G. (2003). Yirminci yüzyılda tarih yazımı. (N. El Hüseyini, Çev.), *Tarihin kötüye kullanımı*. (s.1-17) içinde. Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- İslamoğlu, H. (1997). *Neden Avrupa tarihi?* İletişim Yayınları.
- Josepf, S. (2003). *Differential perceptions of teachers and students about the teaching and learning of history in secondary schools of Trinidad And Tobasco*. Andrews University School of Education. Degree Doctor Of Philosophy. Andrews University School of Education.
- Josepf, S. (2012). Differential perceptions of teachers and students about the teaching and learning of history at the upper secondary school level. *Caribbean Teaching Scholar*. (2)2, 79–91.
- Kara, İ. & Tokmak, A. (2023). Fransa Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Laiklik Açısından İncelenmesi. *Journal of History School*, 63, 664-687. <https://doi.org/10.29228/Joh.68431>
- Karasar, N. (2007). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (17. Baskı) Nobel Yayıncılık
- Kitson, A., Husbands, C. & Steward S. (2011). *Teaching & Learning history 11-18. Understanding the past*. McGraw-Hil Open University Press.
- Kohlmeier, J. (2005). The impact of having 9th graders — do history. *The History Teacher*, 38(4). s.499-524.
- Legris, P. (2013). L'élaboration des programmes d'histoire depuis la Libération. Contribution à une sociologie historique du curriculum, *Histoire@Politique. Politique, culture, société*, (21), [en ligne, www.histoire-politique.fr]
- Lilletun, J. (2003). Okullarda tarihin rolü: bir Norveç perspektifi. İçinde N. El Hüseyini, Çev.), *Tarihin Kötüye Kullanımı*. (ss.112-117). Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- Loubes, O. (2013). D'un roman national, l'autre. Lire l'histoire par la fin dans les programmes de 1923 et de 1938, *Histoire@Politique. Politique, culture, société*, (21), [en ligne, www.histoire-politique.fr]
- Merey, B. (2010). *Yetişkinlerde özgüven duygusu ile anksiyete düzeyi arasındaki ilişkinin karşılaştırılması ve kültürlerarası bir yaklaşım*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi. İstanbul.
- Munslow, A. (2000). *Tarihin yapısökümü*. (A. Yılmaz, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Nordau, M. (2001). *Tarih felsefesi*. (L. Öztürk, Yay. Haz.). Ayışığı Yayınları.
- Ocak, G. & Selimoğlu, S. (2016) Tarih öğretiminde tarih dizilerinin kullanımına ilişkin öğrenci görüşleri-Nitel bir analiz. (24),1 *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 431-452.

- Ohn, J. D. (2012). Constructing the past: Assessment of elementary preservice teachers' perception about history. *The Social Studies*. 104(1), 15-22. <https://doi.org/10.1080/00377996.2011.644641>.
- Özsüer, E. (2018). *Türkokratia-Avrupa'da Türk İmajı*. Kronik Kitap Yayıncılık.
- Öztaş, S., Anıl, N.K. & Kılıç, B. (2013). Tarihî film veya tarihî dizilerin tarihe ilgiyi artırmada etkisine ilişkin MYO öğrencilerinin görüşleri. *Electronic Journal of Vocational Colleges- UMYOS Özel Sayı*. ss 107-120.
- Parenti, A. (2004). *Gizem olarak tarih*. (A. Çakıroğlu, Çev.). Aykırı Yayıncılık.
- Phillips, I. (2009). Teaching sensitive and controversial history. In S. Aktekin, P. Harnett, M. Öztürk & D. Smart (Ed.). *Teaching History and Social Studies for Multicultural Europe* (s.117-127). Harf Eğitim Yayıncılık.
- Pingel, F. (2007). Tarihsel anılar ve çok etnisiteli bir bağlamda tarih ders kitapları: Bazı deneyimler. (A. Berktaş, H. C. Tuncer, Der.). *Tarih Eğitimi ve Tarihteki "Öteki" Sorunu* (2. Baskı, s.134-140) içinde. Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Renan, E. (1882). *Qu'est-ce qu'une nation?* URL: http://www.iheal.univ-paris3.fr/sites/www.iheal.univ-paris3.fr/files/Renan_-_Qu_est-ce_qu_une_Nation.pdf. 14.06.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Ricoeur, P. (2004). *Memory, history, forgetting*. (K. Blamey & D. Pellauer, trans). University of Chicago press.
- Simmel, G. (2008). *Tarih felsefesinin problemleri*. (G. Aytaç, Çev.). Doğu Batı Yayınları.
- Somay, B. (2010). *Tarihin bilinçdışı popüler kültür üzerine denemeler*. Metis Yayıncılık.
- Stam, R. & Shohat, E. (1994). *Contested histories: Eurocentrism, multiculturalism and the media. In multiculturalism: A critical reader*, David Theo Goldberg (Eds.), Blackwell, pp. 296-324.
- Stam, R. & Shohat, E. (2014). *Unthinking Eurocentrism multiculturalism and the media*. (2nd Edition). Routledge Publishing.
- Stradling, R. (2003). *20. yy'da Avrupa tarihi nasıl öğretilmeli?* (A. Ünal, Çev.). Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- T.T.T.C. (1931a). *Tarih I: Tarihten evvelki zamanlar ve eski zamanlar*. İstanbul Devlet Matbaası.
- T.T.T.C. (1931b). *Tarih II: Ortazamanlar*. İstanbul Devlet Matbaası.
- T.T.T.C. (1931c). *Tarih III: Yeni ve yakın zamanlarda Osmanlı-Türk tarihi*. İstanbul Devlet Matbaası.
- T.T.T.C. (1931d). *Tarih IV: Türkiye Cumhuriyeti*. İstanbul Devlet Matbaası.
- Thompson, P. (1999). *Geçmişin sesi*. (Ş. Layıkel, Çev.). Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tokmak, A. & Kara, İ. (2023). Türk Devletleri Teşkilatı ülkelerinin yurtdışında yerleşik yaşayan vatandaşlarına yönelik uygulamalarının analizi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12 (2), 677-690. <https://doi.org/10.33206/mjss.1251578>.
- Topçu, E. (2020). Tarih ders kitaplarında Cumhuriyet romantizmi. *Journal of History School*, 47, 2261-2310.
- Turgut, T. & Kaymakçı, S. (2019). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Dünyasına İlişkin Bilişsel Yapılarının İncelenmesi. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 19 (1), 37-86.
- Uçar, Ş. (2002). *İnsanın yeryüzü macerası*. Gelenek Yayınları.

- Ulusoy, K. (2009). Lise öğrencilerinin tarih dersinin işlenişi ile ilgili düşünceleri (Ankara örneği). *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (18)1.417–434.
- URL1:<https://www.euroclio.eu/wp-content/uploads/2019/09/Multicultural-Europe-TR.-Chapter-8.pdf>. 05.05.2023 tarihinde erişilmiştir.
- URL2: <https://cabim.ulakbim.gov.tr/bibliyometrik-analiz/>. 11.05.2023 tarihinde erişilmiştir.
- URL3:<https://www.euroclio.eu/wp-content/uploads/2019/09/Multicultural-Europe-TR.-Chapter-8.pdf>. 19.05.2023 tarihinde erişilmiştir.
- URL4:<https://www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy/global-challenges/france-s-action-in-the-g7/>. 14.06.2023 tarihinde erişilmiştir.
- URL5: <https://www.unhcr.org/tr/turkiyedeki-multeciler-ve-siginmacilar>. 11.05.2023 tarihinde erişilmiştir.
- URL6:<https://fr.statista.com/themes/2755/l-immigration-en-france/#dossier-chapter4>. 10.06.2023 tarihinde erişilmiştir.
- URL7:<https://fr.statista.com/statistiques/473082/repartition-population-france-selon-nationalite/>. 22.05.2023 tarihinde erişilmiştir.
- URL8: <https://www.iseworld.org/tr/blog/fransa-da-kultur-ve-yasam/>. 01.06.2023 tarihinde erişilmiştir.
- URL9:<https://www.aa.com.tr/tr/ayrimcilikhatti/ayrimcilik/eski-fransiz-somurgesi-afrika-ulkeleri-anlasmalarla-yurutulen-yeni-somurgecilige-baskaldiriyor/1815282>. 29.05.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Valery, P. (1931). *Regards sur le monde actuel*. Librairie Stock Publishing.
- Vassaf, G. (2007). *Tarihi yargılıyorum*. İletişim Yayınları.
- Vella, Y. (2001). Yaratıcı tarih öğretimi. (B. Ata, Çev.). *Milli Eğitim Dergisi*, (150).
- Wallerstein, I. (2003). *Sosyal bilimleri açın*. (4. Basım). (Ş. Tekeli, Çev.). Metis Yayınları.
- White, H. (2008). *Metatarih*. (M. Küçük, Çev.). Dost Kitabevi.
- Wirth, L. (2003). Tarihi kötüye kullanma biçimleriyle yüzleşmek. (N. El Hüseyini, Çev.), *Tarihin Kötüye Kullanımı* içinde (s.18-58) Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- Yalçinkaya, E. (2013). 8th Grade students' metaphors for the concept of history. *Eğitim Araştırmaları-Eurasian Journal of Educational Research*, 51. s.273-290.
- Yılmaz, K (2012). Tartışmalı ve tabu konuların incelenmesi: Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. (9)18, 201-225.

İletişim/Correspondence

Doç. Dr. Ersin TOPÇU
ersintopcu@yaani.com